

TEOLOGICKÉ ZÁKLADY DUCHOVNÍ AUTORITY: ZKUSMÝ NÁČRT

David Beňa

Bude řeč o teologických základech duchovní autority, resp. o teologických základech autority duchovního. Člověk tu snadno zabloudí v pralese pojmů a dojmů. Každý z nás by navíc mohl říci něco užitečného; a každý něco jiného. Asi ale všichni známe onu archaickou (a často záludnou) úctu, kterou kazateli prokazují bezdomovci atp. A důvěru, překvapivou zvláště pro kazatelského zelenáče, se kterou se lidé na kazatele obrací se svými životními problémy. A víme, jak mocně můžeme – právě jako kazatelé - lidi umlčet a zastrašit; anebo naopak jak bezmocně se můžeme – právě jako kazatelé - stát hromosvodem jejich frustrací či přímo agrese. Odkud se to bere? Co je duchovní autorita; a autorita duchovního?

Podíváme se na některé souhrnné koncepty autority; přečteme klíčové verše Nového zákona; a obrátíme se k jednomu z Kristových výroků. (Předešlu ještě, že pojmy *duchovní*, *duchovenský*, *pastorální*, *pastýřský*, ale i *kazatelský* či *farářský* budu užívat synonymně.)

1. Modely základů duchovní autority

Jaké jsou teologické základy duchovní autority? Nabízejí se různé odpovědi, různé úhly pohledu. Pro krátkost času pominu motiv *povolání*, povolání vnitřního a vnějšího.¹ Stranou necháme i debatu mezi pojetím „vysokým“ (kazatelství jako úřad daný shůry, jako protějšek sboru) a „nízkým“ (kazatelství jako funkce sboru, jako projev kněžství všech věřících).² Mluvit bychom mohli o ordinaci, o svátostech. Jen také připomenu přednášku, kterou na pastorálce proslavil Z. Vojtíšek o trojí legitimaci autority. A také pouze zmiňuji původ autority ve vzájemnosti Osob Trojice.³ Nabídnou náhled „pastýřský“ a „učitelský“.

Začnu u jedné z nejlivnějších učebnic pastorální teologie v dějinách, *Pravidel pastýřské služby* Řehoře Velikého z 6. stol.⁴ Řehoř vysvětluje, kdo se může stát pastýřem; jak má pastýř smýšlet a žít; jak má pečovat o stádo; a o vlastní srdce, vždyť „*co jiného než bouře v duši je moc výsostného postavení*“. Řehoř mluví o „*moci*“, „*úřadu*“. „*Umění všech umění*,“ píše hned na začátku, „*je vláda nad dušemi*.“ Odkud to Řehoř vzal?⁵ Četl Bibli; a soudě z *Pravidel*, zvláště SZ: „*Panovník Hospodin přichází s mocí, jeho paže se ujme vlády... Jak pastýř pase své stádo, beránky svou paží shromažďuje, březí ovečky šetrně vede*.“ (Iz 40,10n aj.) Z izraelských králů je pastýřem nazýván snad jen David (Ž 78,70-72; 2S 5,2), na rozdíl od králů okolních národů,

¹ **Vnitřní:** touha (1Tm 3,1), obdarování (Sk 18,23), charisma (Ř 12,6-8), vědomí nehodnosti (L 5,8; Jr 1,6 atp.), jistota (1K 9,16 atp.). **Vnější:** teofanie (Ex 3-4; Jr 1 aj.), Ježíš (Mt 4,18-22; 28,18-20; Sk 9; Ef 4,10n), Duch svatý (Sk 1,15nn; 13,2), lidé, ustavení či volba (Sk 6,1-6; 15,40; 1Tm 1,3), ordinace (Sk 6,6; 1Tm 4,14; 2Tm 1,6 atp.).

² P. B. Rothen: *Das Pfarramt. Ein gefährdeter Pfeiler der europäischen Kultur*, Lit 2009, s. 141nn.

³ Např. M. Volf: *After Our Likeness. The Church as the Image of Trinity*, Eerdmans, Grand Rapids, Mi., 1998.

⁴ Regula pastoralis anglicky: [http://www.documentacatholicaomnia.eu/01p/0590-0604, SS Gregorius I Magnus, Regulae Pastoralis Liber \[Schaff\], EN.pdf](http://www.documentacatholicaomnia.eu/01p/0590-0604, SS Gregorius I Magnus, Regulae Pastoralis Liber [Schaff], EN.pdf)

Regula pastoralis německy: <http://www.unifr.ch/bkv/kapitel4384.htm>

⁵ M. Foucault: *Security, Territory, Population*; Palgrave Macmillan, 2009, přednášky od 8. 2. do 8. 3. 1978.

kteří sami sebe pojímali jako pastýře lidu. Izraelští předáci byli nanejvýš zlí pastýři: „*Neduživé jste neposílili, nemocnou jste neléčili, polámanou neovázali, zaběhlou nepřivedli nazpět, po ztracené jste nepátrali, panovali jste nad nimi násilně a surově*“ (Ez 34,4). Proto se Hospodin sám ujme Izraele a daruje mu nového Davida (34,11nn), Krista Ježíše (J 10,11nn), který zná své ovce, vodí je na pastvu, chrání je před vlky a dává za ně svůj život. A posílá jim pastýře (J 21,15nn; Ef 4,11; 1Pt 5,2n). Proto psal Řehoř o „*vládě nad dušemi*“: autorita pastýřů je autorita reálná, v Orientu autorita přímo královská a božská. Ale není to autorita otřásající, násilná; je to autorita starostlivá, obětavá, oddaná stádu i každé „*duši*“ (Řehoř identifikuje 74 různých typů lidí a popisuje i tolik a víc různých pastoračních přístupů).

Je to správně? Po celé dějiny církve se v různých obměnách ozývaly protesty proti duchovní „*vládě nad dušemi*“; vzpomeňte na valdenské, kvakery, Kierkegarda či Masaryka. Člověk nemá vládnout nad nitrem bližního, vždyť do něj ani nevidí (J 3,8; 1K 2,11.15)! Pastor, říká druhý model, není předně dušezpytec a vychovatel, nýbrž spíše znalec Písma a učitel. Luther opakuje, že nad lidským srdcem i nad církví vládne Kristus sám - svým slovem: „*Moje ovce slyší můj hlas*“ (J 10,3n.16.27). Ale „*jak mohou uslyšet, není-li tu, kdo by zvěstoval?*“ (Ř 10,14) Biblické slovo potřebuje kazatele, svědka! Podle Luthera je duchovní autorita odvislá od autority zvěstovaného slova: „*Všichni apoštolové, biskupové, kněží a celý duchovní stav jsou povoláni a ustanoveni jedině kvůli slovu*“, neboť právě ono přináší člověku Krista, jeho spásu a dary (J 15,1nn; Sk 2,39-41; Ř 10,5-11; 1J 1,1-4 aj.).⁶ Někdy se v této souvislosti mluví o dvou „*regimentech*“: o sféře politické, v níž Kristus svěřuje správu vrchnosti, zákonům, policii atp.; a o církvi, kde Kristus vládne slovem a skrz to slovo svým Duchem. Mluví se také o čtyřech regimentech či stavech, úřadech a mandátech:⁷ o manželství a rodině (kde je Božím pověřencem zvláště manžel a otec, jeho úkolem je péče a výchova k životu a zbožnosti, jeho mocí obětavá láska); o práci (správcem je šéf); o státu; a o církvi. V čase Hitlerova nástupu k moci mluví Bonhoeffer o rozvratu této, jak říká, „*úřední*“ autority: obává se, že na místo otce, učitele, soudce aj. nastoupí autorita nezávislá na Božích přikázáních, autorita ryze „*osobní*“ a populistická: autorita Vůdce.⁸ Už Luther, na rozdíl od tehdejšího humanismu a pozdější moderny v jejich filosofických i náboženských projevech, zdůrazňoval, že rozhodující je pravda Božího slova *extra nos*, ne niterná (a nejistá) opravdovost lidské osobnosti.⁹

2. Novozákonní částky

Ale pojďme už k Písmu. Řehoř svou pastorální teologii čerpá předně ze SZ. Důvod je nasnadě: NZ je ohledně pastorální autority, ne-li moci, překvapivě cudný. Pokud tedy na sebe jedna ku jedné nevztáhneme příběhy o zmocnění Dvanácti a Pavlovo svědectví o znacích apoštolství (1K 9,1nn; 2K 12,12). Tam, kde Pavel a Petr výslovně sami sebe dávají za příklad pastýřům

⁶ M. Luther: O svobodě křesťana, 5, v: Je jeden veliký kopec... Výbor z díla II., Lutherova společnost 2010, s. 9.

⁷ D. Bonhoeffer: Ethik, Gütersloher Verlagshaus, s. 392nn.

⁸ D. Bonhoeffer: Der Führer und der Einzelne in der jungen Generation, in: Gesammelte Schriften, Sv. 2, Chr. Kaiser Verlag München 1959, s. 22-38.

⁹ P. B. Rothen: Auf Sand gebaut. Warum die evangelischen Kirchen zerfallen, s. 27nn.

místního sboru, nemluví paradoxně o autoritě, nýbrž spíše o pokoře, vytrvalosti a o utrpení (1Tm 1,12nn; 2Tm 1,11nn; 3,10 – 4,8; Sk 20,17nn; 1Pt 5,1-5 aj.).

ČEP užívá pojmu *autorita* jen dvakrát, a to pro vyjádření řeckého *kyriotés*, panství, zde ve smyslu andělských mocností (2Pt 2,10; Jud 8). ČSP slovem *autorita* překládá 12 z celkových 102 výskytů řeckého *exousia*, pravomoc, a to na místech, která se vesměs týkají andělských či světských vrchností (Ř 13,1-3; Ef 1,21 atp.); ovšem zdaleka ne na všech takových místech (L 20,20; 23,7; J 19,10n; Sk 9,14; 26,10 aj.). Našel jsem jen dvě místa, kde *exousia* souvisí s apoštolstvím (2K 10,8; 13,10): Pavel, snad v narážce na Jr (1,10), korintským věřícím hrozí „pravomocí, kterou [mu] Pán dal k budování, ne k boření“. A latina? V celé Vulgátě najdete *auctoritas* jen jednou, ve SZ: to když Jezábel konejší Achaba, že mu Nábotovu vinici obstará sama; Achab tak prý dokáže svou „královskou moc“, „*grandis auctoritatis es*“ (1Kr 21,7). Nabídnou raději tři známá místa, která se týkají přímo lokálních duchovních autorit; a která můžeme je vztáhnout na sebe.

1Te 5,12n: „Žádáme vás, bratří, abyste uznávali ty, kteří mezi vámi pracují, jsou vašimi představenými v Kristu a napomínají vás. Velmi si jich važte a milujte je pro jejich dílo.“ Autorita má dva póly, „nahore“ a „dole“, říká Bonhoeffer; ale taková hierarchie je zrovna tady matoucí. Vidíme tu spíše jednak ty, kteří se *namáhají*, kteří *pracují*, *nesou břemeno* („*břemeno kázání a vyučování*“, 1Tm 5,17); ty, kteří jsou ve sboru *představenými*, řecky doslovně *před-stavenými*, *vpředu stojícími*, kteří jsou na očích a nějak mají rozhodující hlas (Ř 12,8; 1Tm 3,4n); a kteří druhé *napomínají*, *vyučují*, *instruují* (aby si „pastýřsky“ sloužili navzájem, 1Te 5,14nn). Jsou tu jednak představení, pracující, vyučující; jednak – druhý pól – ti, které Pavel prosí, aby představené *uznávali* a „*považovali si jich tím spíše v lásce pro jejich dílo*“. Autorita se tu pojí s námahou, s odpovědnou pozicí, s úctyhodným dílem; ale neobejde se bez uznání, ba lásky ostatních. Autorita je péčí o stádo i jedince, službou jmenovitě slova, vyučování, napomínání; je ovšem autoritou neautoritářskou, „odkázanou“ na uznání.

Žd 13,7: „Mějte v paměti ty, kteří vás vedli a kázali vám slovo Boží. Myslete na to, jak dovršili svůj život a následujte je ve víře.“ Opět vidíme ony dva póly, v jejichž laskavém napětí jiskří duchovní autorita. Opět vidíme ty, kteří *vedou* (či doslova: kteří jsou *považovaní, vážení*); kteří *mluví slovo Boží*; a kteří ve víře, možná mučednický, *dovršili život*. A vidíme ty, kteří na ně mají *vzpomínat*, kteří mají *přemýšlet* – doslova snad *vždy znovu přemýšlet* - o jejich konci a *následovat* je vlastní vírou. Ani tady není autorita evidentní sama ze sebe, ohromující, nevnučuje se druhým, nýbrž lidé ji musí uznat, ba ve vzpomínce uznávat. Ustavuje se pozicí odpovědnosti, slovem Božím a – to je nové – životem, či spíše smrtí hodnou následování. Akcentovaně se vše ozve ještě ve **v17**: „*Poslouchejte ty, kteří vás vedou*“ [*Důvěřujte těm, kteří jsou vážení*], *protože nad vámi bdí a budou se za vás zodpovídat. Kéž to mohou činit s radostí, a ne s nářkem; to by vám nebylo na prospěch*.“ Přibylo zde účtování, radost, nebo naopak nárek vážených; ale taky prospěch, nebo neprospěch sboru – to podle „salda“ účtování. Duchovní autorita má přesah na věčnost.

1K 16,15n: „*O něco vás prosím, bratří. Víte o rodině Štěpánově, že první v celé Achaje uvěřili a dali se do služeb bratřím. I vy se ochotně podřizujte takovým lidem a každému, kdo pracuje*

na společném díle.“ Pavel napomíná, aby se křesťané – nový pojem - *podřizovali* (Ř 13,1-3; Ef 5,21nn) takovým, jako je Štěpán a jeho rodina; takovým, jak už víme, kteří *slouží, činí se na společném díle a namáhají se*; a kteří – něco nového – mají historické prvenství, *jako první* v kraji uvěřili a dali se do služeb bratřím. I taková lidská data patří k teologickým základům duchovní autority: lokální okolnosti, zásluhy „dělníků víry“, váha osvědčených domácností (Ř 16; 1Tm 3,3n).

3. Kristův příklad

Uzavřeme příkladem Pána Ježíše. Mám na mysli příběh o synech Zebedeových, kteří Ježíše žádali o nejpřednější místa v Božím království, po Ježíšově pravici a levici (**Mk 10,35nn**; srov. také J 13,1nn; Fp 2,1-11). Kristovu odpověď známe: učedníci s Ježíšem prodělají jeho křest a budou pít z jeho kalicha. Nejspíše je tu řeč o mesiášském kříži, o mučednické smrti, ale taky o každodenním následování ukřižovaného Mesiáše (Mk 8,27-38). A snad nejdu daleko, když do Ježíšova křtu zahrnu i náš křest a do jeho kalicha i náš kalich a chléb; jakože právě i v nich máme účast na Kristu, ba právě na Kristu ukřižovaném (Mk 14,22-25; Ř 6,2nn aj.). Učedníky tedy Ježíš strhává na svou cestu kříže; ale řešit, kdo bude v Božím království panovat, není jeho věc (v40). Ježíš řeší – a my máme řešit – něco jiného (KLP): „*Víte, že ti, kdo se pokládají za vládcy nad národy, ovládají je jako páni a že jim jejich velmoži dávají cítit svou moc. Mezi vámi však tomu tak být nemá. Ale kdo chce být mezi vámi velký, ať je vaším služebníkem, a kdo chce být mezi vámi první, ať slouží všem. Tak jako Syn člověka nepřišel, aby si nechal sloužit, ale aby sloužil a dal svůj život jako výkupné za mnohé.*“

Slovo je to natolik univerzální, a zároveň natolik precizní, že ho jistě smíme vztáhnout i na otázku pastorální autority. Jejím vzorem je sám Ježíš, Syn člověka. „*Syn člověka*“ může znamenat „prostě člověk“, „just Harry“, „chlápek odvedle“; v evangeliích ale odkazuje spíše k Danielovu nebeskému vidění (Da 7,13nn; Mk 14,61n): „*Syn člověka*“ je takříkajíc „mladý Bůh“, přicházející v oblacích - jde o teofanii -, kterému „*Věkovitý*“ dává usednout na trůn. „*Syn člověka*“ v NZ je to samé, co „Bůh Syn“ v pozdější teologii. A tento „Bůh v mladistvé síle“, vševládce, tedy přišel, ne aby ovládal lidi jako pozemští vladaři nebo dával lidem pocítit svou moc, nýbrž aby lidem *sloužil*. A aby život služby – služby nemocným, posedlým, malým, hříšným - vydal jako výkupné za mnohé (*lytron anti pollón*). Slovíčko *lytron* může odkazovat ke dni smíření, kdy byla krev kozlů očišťována svatyně, kněží i lid (Lv 16); ale i k milostivému létu a zadluženému majetku, který však blízký příbuzný, vykupitel (*goel*), mohl vyplatit (Lv 25; Dt 15). Ježíš neplatí stříbrem a zlatem, ale životem, svým vtělením a křížem, svou službou lidem. To zaplatil, aby nás oddlužil, osvobodil, zmocnil k životu před Bohem i mezi lidmi.

A tak tomu má být i mezi námi: pastorální autorita je autoritou služby, ne moci; oběti, ne vlády; lásky, ne útlatu. Přikrývá mnohá přestoupení, nese břemena druhých, raduje se s radujícími a pláče s plačícími, je bezmocná s bezmocnými a i za cenu vlastní bezmoci zmocňuje druhé k životu (1Pt 4,8; Ga 6,2; 2K 11,29; Ko 1,24 atp.). I toto patří k důvodům a základům duchovní autority. Jejím posledním základem je ale Kristus sám.